

Kees Vellenga

HISTORISCH HOEKJE

Het eeuwboek van de Nederlandse Vereniging voor Radiologie

Ter gelegenheid van de viering van het honderdjarig bestaan van de Nederlandse Vereniging voor Radiologie in april 2001 zal er een vervolg op het boek over 100 jaar Radiodiagnostiek uit 1995 worden uitgegeven.

Het boek 'Door het menselijke vleesch heen' kwam 100 jaar na de ontdekking van de X-stralen uit en beschreef in ruim 400 pagina's de prehistorie van de ontdekking (dus de natuurkunde eind 19^e eeuw), de levensloop van W.C. Röntgen, het ontstaan en de geschiedenis van onze vereniging, de grote pioniers in ons vak, de prestaties van de Nederlandse industrie die ons geholpen heeft de radiodiagnostiek de enorme betekenis te geven die zij nu heeft en de breinen daarachter. Daarnaast bevatte het boek hoofdstukken over Nederlandsch Indië, over de laboranten, over tandheelkunde, het gaf cijfers en getallen, deed een blik in de toekomst, en ten langen leste waren er ook nog biografieën van 60 belangrijke radiologen. De 100^e verjaardag van de ontdekking der stralen werd in 1995 gevierd met een symposium in het Congresgebouw in Den Haag, samen met andere verenigingen zoals de Nederlandse Vereniging van Radiologisch Laboranten (NVRL) en de Nederlandse Vereniging voor Radiotherapie en Oncologie (NVRO), in tegenwoordigheid van minister Borst en andere autoriteiten. Er waren lezingen en muziek van Julius Röntgen. De minister kreeg het eerste exemplaar van het boek aangeboden. Vervolgens vond tijdens het diner dansant van de NVvR in Huis ter Duin te Noordwijk de officiële uitreiking van het boek plaats aan de eregast van de avond: W.C. Röntgen (voor degenen, die deze fantastische avond gemist hebben: de toenmalige voorzitter dr. L.M. Kingma trad als vervanger op) en vervolgens aan alle opleiders. Alle aanwezige leden konden een exemplaar meenemen.

De redactie en schrijvers hadden het boek geproduceerd als een eenmalig overzicht van 100 jaar Radiodiagnostiek in Nederland. Er was veel materiaal en er moest geselecteerd worden. Het boek was een enorm succes en smaakte naar meer. Bij het naderen van het 100-jarig bestaan van onze vereniging (slechts zes jaar later!) drong het besef steeds meer door, dat er nog veel meer te vertellen was over onze rijke historie. Er waren nog grote hiaten, de laatste 25 jaar waren nog onderbelicht en tal van onderwerpen waren nog niet aan bod gekomen. De gedachte aan een nieuw boek kreeg gestalte: het vorige beschreef de eerste 100 jaar radiodiagnostiek, het volgende zou vooral over de vereniging gaan en hiaten van het vorige opvullen. Het tweede boek heeft als motto: vóór en dóór de leden!

Hoofdredacteur Rosenbusch heeft drie jaar geleden een opzet gemaakt voor een nieuw boek met 40 onderwerpen, 450 pagina's beslaand; 40 auteurs werden aangeschreven. De respons was overweldigend, zowel in kwantiteit als in kwaliteit. Door de hoge kwaliteit van de inzendingen kon de hoeveelheid ook niet al te sterk gereduceerd worden. Zo zit de redactie, bestaande uit prof.dr. G. Rosenbusch (hoofdredacteur), J.F.M. Panhuysen, dr. C.J.L.R. Vellenga en mevr. dr. A. de Knecht-van Eekelen (eindredacteur), nu met het luxe probleem hoe deze hoeveelheid materiaal, die inmiddels 650 pagina's beslaat, in hapklare en goed ogende en licht verteerbare vorm te gieten. Tegenwoordig staan ons vele communicatie- en opslagmogelijkheden ter beschikking. Zo zal bepaald materiaal op cd-rom worden bijgeleverd, een deel van het boek zal op de website van de vereniging komen, en korte stukjes zullen ook in MemoRad verschijnen. Nu leven nog vele vooraanstaande leden die de laatste 40 jaar hebben meegevormd en op schrift willen stellen. Zo zijn nu vrijwel alle feiten en personen van de laatste 100 jaar nog te achterhalen. Maar het is wel onze laatste kans. Er

zal dus niets van dit unieke materiaal verloren gaan en het merendeel zal in druk verschijnen. Er zal een boek over onze vereniging verschijnen dat zich deels als een spannende roman laat lezen en dat deels zal dienen als naslagwerk, waarin men iedere gebeurtenis of persoon die met onze vereniging te maken heeft gehad kan vinden. Voorts zijn er veel politieke en actuele onderwerpen in te vinden, en veel toekomst.

Misschien blijft deze aankondiging toch vrij abstract voor u. Opdat u zich een concretere voorstelling kunt maken, geven we in vogelvlucht en onder voorbehoud een inhoudsopgave. Dit overzicht is niet bedoeld als recensie of boekbespreking, doch wil u slechts inzicht geven door middel van een speelse pennenstreek of schets bij ieder onderwerp.

Na een **Voorwoord** en **Verantwoording** volgt een hoofdstukje **Emancipatie**:

- **De emancipatie van de Röntgendiagnostiek.** Aanvankelijk werden we als radiologen niet voor vol aangezien, de hoogleraar interne of pediatrie maakte en bekeek zijn 'eigen' röntgenfoto's wel; prof.dr. C.B.A.J. Puylaert beschrijft boeiend en gelardeerd met anekdotes hoe de eerste radiologen de klinische radiologie veroverden. Details over versterkingsschermen, stralingsdosis, concurrenten, Slauerhoff, opleiding, getallen, tarieven, waardering, strijd en geografie passeren de revue.
- **Territoriumstrijd in de Radiologie.** De pioniers waren internisten, technici, fysici, fysiotherapeuten, enz. Ons vak was ook een beetje oorlog tot op de dag van vandaag. De soms zware strijd met bijna alle disciplines van de geneeskunde, die geweldloos en dankzij veel inzet en kwaliteit grotendeels in ons voordeel werd beslecht, wordt beschreven door dr. P.R. Algra, dr. F.H. Barneveld Binkhuysen en dr. L.M. Kingma.
- **Voorbije Methoden en Diagnostische Technieken.** Prof.dr. C.B.A.J. Puylaert beschrijft op de hem eigen sappige wijze hoe in de loop der tijden technieken werden ontwikkeld die later dood spoor bleken of overbodig werden door betere methoden. Aanvankelijk werd deze paragraaf '**Flops**' genoemd, maar omdat sommige vindingen zeer inventief waren en soms ook jarenlang met succes en nut zijn gebruikt, werd de titel aangepast.

Dan volgt het hoofdstuk **De Vereniging: Organisatie en Taken**:

- **Bestuur: structuur en taakverdeling.** De geschiedenis van de vereniging, van het bestuur en van de secties en commissies wordt deskundig en smakelijk belicht door drie oud-bestuursleden, die ook tal van functies in de vereniging hadden: dr. L.M. Kingma, prof.dr. G.J. den Heeten, prof.dr.mr. H.W.A.Sanders.
- **Archief en Secretariaat.** Door prof.dr. C.B.A.J. Puylaert, archivaris, en dr. C.J.L.R. Vellenga, waarnemend archivaris; deze paragraaf stond reeds in MemoRad 2000;5(2).
- **Geschiedenis van het Concilium.** Oud-voorzitter van het Concilium dr. B.G. Ziedses des Plantes jr. belicht deze geschiedenis, aan de hand van authentieke brieven vanaf de oprichting op 3-12-1952 op initiatief van de CvB, met verbindende commentaren en gegevens.
- **In- en Uitstroom en Capaciteitsbeleid.** Hoe moeilijk het is om vijf tot tien jaar vooruit te zien in de capaciteitsbehoefte en welke bijna tot schisma binnen de vereniging leidende consequenties dit had, wordt uitgelegd door de jarenlange voorzitter van deze commissie, R.H. Wiggers, en door prof.dr. C.B.A.J. Puylaert. Begrippen als marktwerking, erkenning, prodeanisme en opleiding komen ter sprake. In een kadertekst geeft Puylaert tevens zijn optimistische, maar realistische en aan een generatielange ervaring getoetste visie op deze grillige, maar natuurlijk verlopende golfbeweging.
- **Congressen en Cursussen in de Radiologie.** De grote kracht van ons vak is kennis, kwaliteit en nascholing; dit goed gestructureerd systeem werd opgezet door vele prominenten; vier daarvan vertellen hierover, en over de oude Wereldcongressen, en over

de RSNA, Davos, CIRSE, SMRM, AER: prof.dr. J.M.A. van Engelshoven, prof.dr. H.E. Schütte, prof.dr A.E. van Voorthuisen, prof.dr C.B.A.J. Puylaert.

- **Kwaliteitsbeleid.** Net als het vorige een peiler van onze vereniging, gedragen door velen, maar voortrekkers waren en zijn dr. L.E.H. Lampmann en prof.dr. R.A. Manoliu, oprichter van de commissie in 1987. Begrippen als QA, ISO, Cie Dekker, PACE, KEMA, CBO, n.o.visitaties trekken aan ons voorbij.
- **Verantwoordelijkheid en Aansprakelijkheid van de Radioloog: Wet- en Regelgeving, Zelfregulering en Rechtspraak.** Een helder en grondig betoog over deze dynamische en telkens wijzigende wereld van o.a. WBIG, WGBO, tuchtrecht, juridische aspecten van zorgsector en wetenschappelijk onderzoek, Kernenergiewet. Uiteraard door prof.dr.mr. H.W.A. Sanders, onze – om het eens alternatief uit te drukken – ‘goeroe’, die onze vereniging door de jaren heen gediend heeft en van advies voorzien.
- **Tariefontwikkelingen: Pro’s en Contra’s voor Dienstverband – Eigen Praktijk.** Roerig onderwerp met o.a. het ‘zwarte boek’, goodwill, COTG, normpraktijk, Van Doorn, Van Mansveld, Van der Reijden, De Koning, Simons, Biesheuvel, Dunning, Borst, NSF, NSG, LSV, OMS, VPA, NIVEL. Beschreven door dr. J.C. de Valois, o.a. oprichter en beheerder van het uiterst waardevolle RIS (Radiologie Informatie Systeem) en oud-voorzitter NSF, en F.B.M. Sanders, oud-voorzitter CvB en voorzitter OMS; een actueel onderwerp.
- **De Radioloog als Manager (Hoofdschap).** Een volgend heikel onderwerp: wie moet die belangrijke röntgenafdeling, waar zoveel laboranten en administratieve krachten werken, leiden in het grote bedrijf dat ziekenhuis heet; managen van die afdeling is nodig, maar hebben we daarvoor gestudeerd? Het bracht ons in botsing met velen, waaronder diegenen waar we het innigst mee samenwerken: de leden der NVRL. Een probleem dat ontstond toen de ‘Röntgenkamer’ evolueerde tot ‘Afdeling Beeldvormende Radiodiagnostiek’, waarmee dr. D.J. Dronkers en F.B.M. Sanders zich lang en intensief hebben bezig gehouden.
- **AER en UEMS.** Ook in Europees verband is onze vereniging altijd actief geweest; een van de radiologen die zich daar veel voor heeft ingezet, is onze oud-penningmeester drs. ec. T.J.A. Bernt, die deze op het eerste oog droge stof boeiend en gelardeerd met anekdotes en relativerende opmerkingen over een dergelijk moeizaam en soms frustrerend verlopend proces brengt.

De radioloog staat in het middelpunt van het diagnostisch medisch gebeuren. Hoe wordt hij door anderen beschouwd? Wat doen zijn burens? Dit wordt onthuld in het hoofdstuk **De Omgeving van de Radioloog:**

- **Radiologen en Klinische Fysici.** De tijd dat de radioloog met de schroevendraaier zijn apparatuur repareerde ligt ver achter ons. Het begon met stralingshygiëne en ging voort met fysica en kwaliteit van afbeelding. De beeldvorming stelt steeds hogere technische eisen en de klinisch fysicus heeft een toenemend belangrijke taak. Door dr. ir. F. van der Meer; tevens worden vier pioniers beschreven: Jan de Jong, Wim Herstel, Martin Thijssen en Willy Hummel.
- **Nucleaire Geneeskunde.** Prof.dr. E.K.J. Pauwels speelde al 40 jaar een leidende rol hierin en beschrijft de pioniers en ontwikkelingen; de nucleaire geneeskunde is een van de vele beeldvormende diagnostische methoden die gebruikmaakt van elektromagnetische straling, maar onderscheidt zich van MRI, CT, echografie en röntgen, omdat er gebruik wordt gemaakt van radioactieve isotopen en de nadruk vooral op functie van organen ligt. Hierdoor splitste deze vorm van diagnostiek zich gedeeltelijk af en ontstond de NVNG. Over de precare onderhandelingen tussen NVR en NVNG en het ontstaan van de NG-sectie verhalen oud-secretaris dr. C.J.L.R. Vellenga en J.M. Schut, secretaris van de sectie.

- **Radiotherapie.** Vele jaren onderdeel van onze vereniging en ons vak; het maakte deel uit van onze opleiding, totdat beide vakken teveel – letterlijk uit elkaar – gegroeid waren. Therapie was fundamenteel een andere discipline geworden dan diagnostiek, maar de bindende factor röntgenstraling en de goede verstandhouding bleven. Prof.dr. J. Vermeij, emeritus radiotherapeut en lid van onze Historische Commissie, kent de geschiedenis van A tot Z (of moeten we zeggen van R tot T?).
- **De Radioloog in Samenwerking met Huisartsen en Specialisten: een terugblik op de activiteiten van de vereniging.** We hebben veel te maken met hen, en veel met hen meegemaakt en voor hen gestructureerd en georganiseerd, maar wat kan je daar nu over zeggen? Een heleboel! Over o.a. de driehoek radioloog - patiënt - verwijzer, communicatie en de situatie in 2010 geeft F.B.M. Sanders een interessant exposé. Een kader toont het standpunt van de huisartsen anno 1978, zoals geventileerd in Sas van Gent en afgedrukt in het NTvG door F.W.J. Puylaert, de broer van ...
- **Beeldvorming over de Radioloog bij de Laborant en vice versa.** Dagelijks werken ze samen, maar wat vinden ze nu van elkaar? Dorien Pronk-Larive, hoofdlaborant in Leiden, geeft een leuk antwoord op deze vraag en geeft meteen informatie over de ontwikkeling van haar beroep.
- **De Radioloog en zijn Imago bij zijn niet-radiologische Collegae.** Ook met de klinici wordt er dagelijks intensief samengewerkt. Wat verwachten ze van ons en wat vinden ze van ons? De bekende gastro-enteroloog dr. J.H.M. van Tongeren (voorheen werkzaam in het Radboud ziekenhuis) becommentarieert deze gewetensvraag.
- **Radiologie voor Leken.** De hele dag door komen leken onze hulp vragen; wat ervaren zij daarbij? De journalist Ton Luijten geeft een geestige en rake schets van ons handelen door de ogen van een leek.

Het volgende hoofdstuk handelt over **De Nederlandse Bijdragen aan Technische en Klinische Ontwikkelingen in de Radiodiagnostiek:**

- **Echografie.** In drie paragrafen behandelen achtereenvolgens dr. ir. J.M. Thijssen de *technische ontwikkelingen*, D.J. Venderink de *abdominale echografie* en M.J.C.M. Rutten de *echografie van skelet en vaten*. Dit alles bezien in het licht van de Nederlandse bijdragen op dit gebied, die voorwaar niet gering waren!
- **CT.** Prof. dr. F.W. Zonneveld hield een verenigingswijde enquête, begeleid door een lijst van alle 161 modellen scanners (van 26 firma's) die ooit in Nederland stonden, en schreef in een boeiend relaas alles wat er in de turbulente geschiedenis van de CT in Nederland gebeurd is op in de volgende drie paragrafen: *Geschiedenis van CT in NL; CT-aanschafbeleid* (samen met dr. F.H. Barneveld Binkhuysen), en *Toepassing en klinische waarde van de CT* (samen met prof.dr. P.F.G.M. van Waes).
- **MRI.** De MRI-deskundige van het eerste uur op technisch gebied, ir. A.L. Luiten, beschrijft de *Nederlandse bijdragen aan de MRI-techniek*, prof.dr. A.E. van Voorthuisen, emeritus hoogleraar te Leiden, de kliniek waar Philips zijn eerste prototype plaatste in 1983, beschrijft de *NMR in Nederland: de lichaamsscanning*. Deze paragraaf wordt gecompleteerd door een leuk kader van P.R. Locher, die in 1974 bij Philips samen met Luiten de 'Spin-mapping' startte, en n.a.v. het beroemde artikel van Lauterbur.
- **Neuroradiologie (CT en MRI).** In de van hem bekende vlotte stijl behandeld door onze oudste en internationaal beroemdste deskundige op dit gebied, tevens ons jongste erelid, prof.dr. J. Valk.
- **Management van Onderzoek in de Radiologie.** Deze belangrijke speerpunt binnen ons vak, die in 1970 moeilijke financiële omstandigheden doormaakte, die later verbeterden, waardoor – mede door goed inzicht en krachtadig beleid – een stormachtige

ontwikkeling volgde, wordt belicht door prof.dr W.P.T.M. Mali, een der oprichters van eerst het IRIN en later RADION.

- **Interventie Radiologie.** Het snel evoluerende deel van ons vak met tot de verbeelding sprekende hoogstandjes, besproken door twee kersverse hoogleraren met ruime ervaring in dit jonge deelspecialisme: prof.dr. J.A. Reekers en prof.dr. J.S. Laméris.
- **Digitalisering.** Zit er al jaren aan te komen, maar is de laatste jaren pas snel, praktisch en goedkoop genoeg geworden om een grote rol te spelen; thans zorgt ze voor een revolutie die niet meer tegen te houden is in een tijd van internet, GSM, WAP, SMS: [dr. F.H. Barneveld Binkhuysen](#) en [dr.drs. L.H.L. Winter](#) schreven over **Informatietechnologie en het digitaliseringsproces in de radiologie** en over ZIS, RIS, PACS, TQM, UIS, DSS, CAD. Prof.[dr. M. Oudkerk](#) en [ir. P.M.A. van Ooijen](#) werpen een blik in de fascinerende wereld van de **Toekomst van de digitale radiologie**. Ze hebben hierover reeds veel gepubliceerd, o.a. in MemoRad.
- **Tot slot** komen nog twee belangrijke onderwerpen aan de beurt, die een staaltje zijn van perfecte en succesvolle interdisciplinaire samenwerking en waarmee Nederland internationale vermaardheid heeft gekregen: in 1988 ging na 13 jaar voorstudie de **Mammografie-screening** van start; uiteraard beschreven door [dr. D.J. Dronkers](#) en [dr. J.H.C.L. Hendriks](#). In 1953 werd de **Commissie voor Beentumoren** opgericht. Geschiedschrijving door [dr. W.K. Taconis](#) en [prof.dr. H.E.Schütte](#).

Dan volgt er een hoofdstuk met exotische vogels: **Radiologen en Radiodiagnostiek buiten de Gebaande Paden:**

- **De radioloog als Uitvinder.** De Industrie heeft de apparatuur ontworpen en ontwikkeld, meestal in nauwe voeling met onze wensen; waarom zou de radioloog niet zelf methoden en apparatuur uitvinden? Een dergelijke creatieve radioloog is S. Ploem, die gesponsord wordt door het Röntgenmuseum te Remscheid en contacten heeft in de gehele medische wereld, maar ook tot in de vliegtuig- en computerindustrie.
- **Invloed van Beeldvormende Technieken op de Anatomie.** Onze tomografische afbeeldingstechnieken van de organen in het levende lichaam leerden ons de tweedimensionale röntgenbeelden te vertalen in driedimensionale en maakten van de oude statische – in 1453 door Vesalius gevestigde – anatomie een dynamisch en bijna interactief gebeuren. Dit heeft een enorme impact gehad op de medische kennis en begrip en ook op het medisch onderwijs; [prof.dr. M.A.M. Feldberg](#) legt het uit.
- **Militaire Radiologie.** Ook hier kleven specifieke aspecten aan, zo weet A. van Dalen, en vertelt en passant mooie verhalen over zijn illustere voorgangers als Botenga, [Van der Beek](#) en Blom.
- **Röntgenapparatuur op Schepen.** Door de telg uit zowel een marine- als radiologenfamilie, [G.H. Ooms](#).
- **CT bij mummies.** Geschiedenis die veel verder teruggrijpt dan honderd jaar. Deze non-invasieve methode van autopsie wordt beschreven door [dr. P.F. Dijkstra](#), [skeletradioloog aan het AMC en het Van Breemen Instituut](#).
- **De radioloog en zijn vak in de Nederlandstalige literatuur.** Een kunstzinnig en intrigerend onderwerp; door P.J. van Wiechen.
- **Een Schets van de Geschiedenis van de Veterinaire Radiologie in Nederland.** De radiologie in de veterinaire kliniek kende een lange en moeizame, maar ook boeiende en tenslotte succesvolle weg; door C.C. van de Watering, [de eerste veterinaire radioloog aan de faculteit der diergeneeskunde te Utrecht](#).

In het hoofdstuk **Lokale Ziekenhuizen** worden diverse aspecten belicht van 12 ziekenhuizen, van groot tot klein, academisch tot perifeer; soms een korte geschiedenis, dan een interview

met een oude laborant of radioloog; een ander stuk gaat over specialistische functies, dan weer over voorbijge methoden of antieke apparatuur, kenmerkende activiteiten, bijzondere of bekende figuren. Een leuk portret van de doorsnee in radiologisch en medisch Nederland gedurende de laatste honderd jaar.

In het hoofdstukje **Radiologie Overzee** worden de Antillen, Suriname en Samoa behandeld.

Een omvangrijk en belangrijk hoofdstuk behelst de **Biografieën**: om te beginnen van elf voorzitters van onze vereniging uit het begin van de 20^e eeuw, waarvoor J.F.M. Panhuysen veel speurwerk in UB'en, vergeelde NTvG's en stoffige gemeentearchieven heeft verricht; voorts van 53 vooraanstaande leden door bijna evenzoveel auteurs; voorwaarde was dat ze niet meer praktiseerden, opleider waren geweest of andere belangrijke functies hadden gehad, en uiteraard niet in het vorige boek vermeld werden.

Tenslotte is er het hoofdstuk met alle **Proefschriften** die er in Nederland ooit op het gebied van de radiologie verschenen zijn of door radiologen geschreven werden. Dit piéce de résistance werd met diverse enquêtes en veel bloed, zweet en tranen bijeengebracht door dr. P.R. Algra, met hulp van prof.dr. F.W. Zonneveld. Behalve de complete lijst (die uitsluitend digitaal zal verschijnen) is er ook een samenvatting met interessante lokale tendensen, getallen, enz.

Er kunnen nog allerlei wijzigingen optreden en ook zijn de uiteindelijke vorm, omvang en het uiterlijk van het Eeuwboek nog niet bekend. Zelfs de exacte titel nog niet! Maar dat het een uniek monument wordt, en dat het een prominente plaats in de boekenkast (en de PC) van ieder lid en van ieder ziekenhuis zal innemen, staat vast!

*Dr. C.J. Vellenga,
namens de Redactie*

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.